

UDENRIGSMINISTERIET

EUROPAUDVALGET (2. samling)

Alm. del - bilag 1147 (offentligt)

Medlemmerne af Folketingets Europaudvalg
og deres stedfortrædere

Asiatisk Plads 2
DK-1448 København K
Tel. +45 33 92 00 00
Fax +45 32 54 05 33
E-mail: um@um.dk
Telex 31292 ETR DK
Telegr. adr. Etrangeres
Girokonto 300-1806

Bilag
1

Journalnummer
400.C.2-0

Kontor
EU-sekr.

26. september 2002

Til underretning for Folketingets Europaudvalg vedlægges Udenrigsministeriets og Miljøministeriets notat om Verdenstopmødet om Bæredygtig Udvikling, der fandt sted i Johannesburg den 24. august – 4. september 2002.

P. H. Orskov

NOTAT

Til: Folketinget J.nr.: 46.B.101-7
CC: Bilag:
Fra: **Udenrigsministeriet** Dato: 20 . september 2002
Miljøministeriet
Emne: Verdenstopmødet om bæredygtig
udvikling i Johannesburg.

Verdenstopmødet om bæredygtig udvikling i Johannesburg fandt sted den 24. august – 4. september, med selve topmødedelen i dagene 2. – 4. september 2002. Resultatet af topmødet foreligger i form af en politisk erklæring, en handlingsplan (Plan of Implementation), samt lancering af en række partnerskabsinitiativer, heriblandt de mest markante EU's lancering af initiativer på vand- og energiområdet.

Deltagelsen fra regeringsside, fra NGO'er og fra erhvervslivets side var større end ved noget tidligere FN-topmøde.

For Danmark var der to udfordringer i Johannesburg. Den ene var at løse opgaven som EU-formandskab på en sådan måde, at de øvrige EU-lande, Kommissionen og EU's eksterne samarbejdspartnere kunne se, at EU var i stand til effektivt at fremme de synspunkter, der var blevet fastlagt på de forudgående rådsmøder blandt miljø-, udviklings-, ECOFIN- og udenrigsministre og på DER i Sevilla. Den anden udfordring var at sikre et godt resultat gennem optimering af EU's (og Danmarks) indflydelse på det endelige forhandlingsresultat.

For så vidt angår EU-formandsrollen kan det konstateres, at EU spillede en ledende og toneangivende rolle. Der var generelt ros til det danske EU-formandskab både fra de øvrige EU-lande og fra de øvrige landegrupper i FN.

Udgangspunktet for forløbet i Johannesburg

Beslutningen om at afholde topmødet blev truffet af FN's Generalforsamling i efteråret 2000, samme år som det særlige Millennium-topmøde vedtog Millenniummålene om fattighedsreduktion m.v. frem til år 2015. Mandatet til Johannesburg fra Generalforsamlingen var bl.a. at identificere nye udfordringer og muligheder for bæredygtig udvikling, såsom globalisering og behovet for politikker og midler på nationalt og internationalt niveau til at støtte udviklingslandene og lande med overgangsøkonomier i deres bestræbelser på at imødekomme disse udfordringer

Parallelt med forberedelsesprocessen til Johannesburg afholdtes to andre internationale møder på ministerniveau, hvis udfald fik stor betydning for forløbet af Johannesburg-topmødet. Det

ene var WTO-ministtermødet i Doha i november 2001, hvor dagsordenen for den kommende forhandlingsrunde om handel og udvikling blev vedtaget. Det andet var udviklingsfinansieringskonferencen i Monterrey i marts 2002, hvor der både blev indgået en historisk aftale om finansiering og god regeringsførelse og hvor der samtidig - for første gang i mange år - fremkom nye og substantielle bistandstilsagn fra de rige lande. Disse tilsagn vil fra 2006 forøge bistandsvolumen med ca. 25 pct. årligt.

Uenigheden om hvordan man i relation til Johannesburg skulle afspejle resultaterne fra disse to nyligt afholdte konferencer kom i høj grad til at præge det fjerde og sidste forberedende møde på Bali i maj-juni 2002. Der var et vist pres fra u-landene for, at Johannesburg skulle gå videre end de to konferencer, men også samtidig en vis erkendelse af, at der i Johannesburg dels ikke kunne rokkes væsentligt ved de i WTO-regi tilrettelagte forhandlinger om handels- og subsidiespørgsmål, dels ikke realistisk var udsigt til yderligere finansieringstilsagn fra de vestlige lande så kort tid efter Monterrey.

Med dette som udgangspunkt blev forhandlingerne i Johannesburg i høj grad præget af, at EU – sammen med lande som Norge og Schweiz – i realiteten var ”demandeur” på størstedelen af de udestående spørgsmål. EU havde således stærke ønsker om at fastsætte mål for udviklingen på en række områder, som ikke er dækket af Millennium-målene eller af tidligere vedtagelser, herunder bl.a. sanitet, vedvarende energi, bæredygtig forbrug og produktion, og biodiversitet, samt om at fastholde tidligere opnåede resultater på menneskerettighedsområdet, arbejdstagerrettigheder, ligestillingsområdet m.v. og inden for god regeringsførelse, og med stærke ønsker om at sikre en god opfølgingsproces.

USA's udgangspunkt var, at der ikke skulle vedtages nye målsætninger. G77 støttede en del af målene - men langt fra alle – og holdt længe god regeringsførelse, menneskerettigheds- og ligestillingsspørgsmålene som gidsel i forhandlingerne, samtidig med, at man konsekvent modarbejdede, at miljø- og arbejdstagerspørgsmål skulle influere i handelssammenhæng. G77 og USA var fælles om et ønske om at svække opfølgingsprocessen.

Konkrete resultater fra Johannesburg-topmødet

Det lykkedes for EU at få en selvstændig markering i såvel politisk erklæring som handlingsplan af **globaliseringen** som en af de væsentlige nye udfordringer for bæredygtig udvikling, der er kommet til for verdenssamfundet siden Rio-topmødet i 1992. EU lagde i denne sammenhæng vægt på at afspejle den positive agenda for globaliseringen i form af understregning af den sociale dimension og virksomhedernes ansvar. Samtidig anerkendte stats- og regeringscheferne i Johannesburg, at fattigdomsbekæmpelse, bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre samt beskyttelse af naturressourcegrundlaget er en forudsætning for bæredygtig udvikling.

Bekæmpelse af **fattigdom** blev således defineret som en af de afgørende faktorer for en bæredygtig udvikling. I denne sammenhæng fremhævedes det vigtige i at anlægge en flerdimensional tilgang til fattigdomsbekæmpelse omfattende såvel indkomstgenerering som adgang til rent drikkevand og sanitet, energi, bedre sundhed og ligestilling.

En række konkrete og tidsbestemte mål af betydning for **fattigdomsreduktion, miljø, naturressourcer** og **sundhed** blev vedtaget. Blandt de væsentligste er, at Millennium målsætningen om inden 2015 at halvere antallet af mennesker uden adgang til rent drikkevand blev suppleret med målsætningen om at disse mennesker ligeledes skal have adgang til basal sanitet. Endvidere blev der vedtaget målsætninger om inden 2015 at genoprette og regulere fiskebestande, som kan sikre et bæredygtigt fiskeri, inden 2020 at sikre at brugen og produktionen af kemikalier har et absolut minimum af risici og effekt på sundhed og miljø, og inden 2010 væsentligt at reducere tabet af biodiversitet.

Dertil kommer en aftale om at etablere et 10-årigt rammeprogram for bæredygtig produktion og forbrug, der tager fat på problemstillingen vedrørende afkobling mellem økonomiske vækst og presset på miljø og naturressourcer.

Den vanskeligste forhandling i relation til nye mål eller målsætninger var uden tvivl det af EU og andre ønskede mål for vedvarende energi, som på grund af modstand fra især USA, Japan og OPEC-landene ikke blev vedtaget som et konkret tidsfastsat mål, men som en målsætning om at snarest substantielt at øge den globale andel af vedvarende energi. Det skal dog bemærkes, at det er første gang, at det er lykkedes på et internationalt topmøde at få så stærk en tilkendegivelse til fordel for vedvarende energi. På det afsluttende plenum afgav EU i samarbejde med en række andre lande en erklæring om at samarbejde om udvikling og fremme af teknologier for vedvarende energi samt fastsættelse af konkrete målsætninger nationalt, regionalt og globalt.

De vedtagne mål og målsætninger fra Johannesburg sætter sammen med Millennium-målene dagsordenen for indsatsen for bæredygtig udvikling på nationalt, regionalt og internationalt niveau for de kommende 10-15 år.

På **handels- og subsidieområdet** bekræftede Johannesburg tilsagnene fra Doha om at øge markedsadgangen for ulande og støtte udfasning af eksportsubsidier. Johannesburg skabte et forstærket politisk fokus på selve WTO-processen og dens betydning for u-landene – og på at der skal tages hensyn til ulandene. Der påhviler således i-landene en stærk forpligtelse til at leve op til disse forventninger, når forhandlingerne under Doha-udviklingsrunden påbegyndes i foråret 2003. Til EU's tilfredshed afspejler den endelige handlingsplan, at der ikke er noget hierarki mellem WTO-reglerne og de internationale miljøaftaler. I EU-kredsen var landbrugssubsidiespørgsmålet endnu engang særdeles vanskeligt. Efter lang tids intern drøftelse nåede man til enighed om en formulering, der kombinerer rådskonklusionerne (udvikling) fra den 30. maj 2002, med en formulering om Doha-processens arbejdsprogram vedrørende subsidier, hvilket er afspejlet i den endelige tekst.

På **finansieringsområdet** bekræftedes Monterrey-aftalen om udviklingsfinansiering og den afgørende rolle som god regeringsførelse har for tiltrækning af investeringer og finansiering. De donorer der var fremkommet med nye finansieringstilsagn i Monterrey bekræftede at disse

vil blive udmøntet. Fra en række EU-landes side blev der under topmødet taget initiativ til i fællesskab gennem yderligere frivillige bidrag på ca. 80 mio. USD at øge den netop genopfyldte Globale Miljøfacilitet til det niveau på 3 mia. USD som oprindeligt havde været målet for genopfyldningen. Danmarks ekstrabidrag hertil vil være på 36 mio. DKK over fire år.

Det blev slået fast, at **den sociale dimension** af bæredygtig udvikling skal fremmes, bl.a. baseret på resultaterne fra det Sociale Topmøde i København, og gennem aktiv fremme af virksomheders ansvar. Behovet for bekæmpelse af årsagerne til dårligt helbred, herunder miljømæssige årsager, blev understreget. Det samme gjorde behovet for effektiv og omkostningsbevidst adgang for alle til basale sundhedsydelser med henblik på at forebygge, kontrollere og behandle sygdomme, herunder HIV/AIDS.

Tidligere opnået konsensus om **kvinders rolle** i bæredygtig udvikling, rettigheder og ligestilling blev fastholdt i handlingsplanen, men spørgsmålene fik ikke helt så markant en placering, som det i lyset af spørgsmålets store betydning for bæredygtig udvikling burde have haft set med EU's øjne. På det afsluttende plenum afgav EU af samme grund en erklæring herom. I denne understregedes bl.a. behovet for at ændre på de lovgivningsmæssige og kulturelle forhold, der i dag i mange samfund forhindrer kvinder i at indtage deres naturlige plads som ligeværdige partnere i sikringen af denne og fremtidige generationers velfærd.

Et særligt problem vedrørende menneskerettigheder og her de facto kvinders rettigheder på sundhedsområdet blev efter langvarige forhandlinger løst på tilfredsstillende vis. Det bemærkes, at EU-kredsen i dette spørgsmål var tæt på en splittelse, pga. en frygt fra visse landes side for en genåbning af det underliggende spørgsmål om adgang til reproduktive sundhedsydelser, der af samme lande fortolkes som retten til abort.

God regeringsførelse og menneskerettigheder var noget af det sidste der faldt på plads i forhandlingerne. Det allersidste afsnit i handlingsplanen lægger vægt på det nationale ansvar for bæredygtig udvikling, herunder for strategier og politikker og lovgivning, styrkelse af administration og retsvæsen, offentlig deltagelse og adgang til information og for styrkelse af lokale myndigheders rolle i implementeringen af Agenda 21 og Johannesburg. Det lykkedes at fastholde, at nationale bæredygtighedsstrategier – som kan være formuleret som fattigdomsstrategier – skal være klare til implementering i 2005. På menneskerettighedsområdet blev den gennemgående formulering ”respekt for menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder”.

På **partnerskabsområdet** lægges op til et stærkere samspil mellem offentlige aktører og private organisationer og virksomheder i gennemførelsen af de opstillede målsætninger. Det fastslås endvidere, at FN's Kommission for Bæredygtig udvikling skal være ”focal point” for drøftelser af partnerskaber og promovere og facilitere sådanne. På dette område blokerede såvel USA som G77 for EU's ambitioner om en stærkere forankring af de såkaldte Type-2 partnerskaber i handlingsplanen, herunder om en mere specifik opfølgingsprocedure i Kommissionen for Bæredygtig Udvikling for de mange partnerskaber, der blev lanceret i Johannesburg.

Opfølgning

Et væsentligt spørgsmål drøftet på topmødet, og som der vil skulle arbejdes videre med på såvel nationalt, regionalt som internationalt plan, er spørgsmålet om, hvorledes der følges op på handlingsplanen, og herunder hvordan dens implementering sikres. Det bemærkes i denne forbindelse, at hverken politisk erklæring eller handlingsplan er juridisk bindende dokumenter.

På det **internationale** niveau vil det i første omgang være op til den igangværende Generalforsamling at sikre opfølgningen ved at bekræfte de opfølgningsmekanismer, der blev forhandlet på plads i handlingsplanen. Det drejer sig væsentligst 1) om opfordringen til generalforsamlingen om at vedtage, at bæredygtig udvikling er en overordnet ramme for FN's aktiviteter, 2) opfordringen til at intensivere ECOSOC's rolle som koordinator for integrationen af økonomiske, sociale og miljømæssige aspekter af bæredygtig udvikling i FN's arbejde inklusiv sikringen af en tæt sammenhæng mellem ECOSOC's opfølgning på Monterrey og Johannesburg også i forbindelse med ECOSOC's forårsmøder med Bretton Woods institutionerne og WTO, og 3) Bæredygtighedskommissionens rolle skal styrkes med hensyn til evaluering og overvågning af implementeringen af Agenda 21 samt sikre opfølgningen af partnerskaber.

Derudover bør de internationale organisationers styrende organer, herunder de internationale finansielle institutioner, sikre en bedre og mere effektiv koordination i implementeringen af Agenda 21 samt resultaterne af Verdenstopmødet i Johannesburg Millennium-erklæringen, Monterrey-konsensus og Doha-udviklingsdagsordenen.

På det **regionale** niveau lægger handlingsplanen op til styrkelse af bæredygtighedsindsatsen gennemeksisterende regionale og sub-regionale institutioner. Betydningen af det afrikanske NEPAD-initiativ nævnes i denne forbindelse.

Med hensyn til EU's interne og eksterne opfølgning støtter formandskabet, at Kommissionen indarbejder opfølgning på resultaterne fra Johannesburg i den synteserapport om bæredygtig udvikling, der udarbejdes med henblik på DER i marts 2003. Som bidrag til det videre arbejde vil formandskabet udarbejde et "road-map", som opstiller implementeringsplanens centrale målsætninger og kommende mulig opfølgning i EU og på internationalt niveau. Der vil således være behov for en gennemgang af forpligtelserne i handlingsplanen i relevante rådsformationer med henblik på integration af Johannesburg-forpligtelserne i forberedelsen af mødet i Det Europæiske Råd i foråret 2003. Der påhviler desuden en særlig forpligtelse til opfølgning på de af EU i Johannesburg med succes lancerede initiativer inden for vand og energi.

Det vurderes, at størstedelen af opfølgningen af Johannesburg vil ske på EU- eller internationalt niveau. Regeringen vil på det **nationale** plan tage initiativ til, at der inden for de enkelte berørte ministerier udarbejdes planer for opfølgningen af Johannesburg og regeringen vil sikre den nødvendige koordinering. Som led heri vil regeringen tage initiativ til, at Danmarks bæredygtighedsstrategi vurderes i lyset af resultatet fra Johannesburg.

For så vidt angår udviklingsbistanden, miljøbistanden og øststøtten er der på FFL03 afsat i alt 445 mio. kr. til Johannesburg-relaterede temaer inden for områderne handel og udvikling, miljø, god regeringsførelse og klima. Denne proces kan forventes videreført i kommende finansår.